

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ (*)

ΙΣ τὴν δημοτικὴν ποίησιν τῆς Ζακύνθου εὐρίσκωμεν, εἶναι ἀληθές, καὶ λείψανα ξενικὰ ἐκ τῶν παραλίων τῆς Τυρηννίας καὶ τοῦ Ἀδρια, καθὼς καὶ εἰς τὰ τραγουδιὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ὑπάρχουσιν τουρκικά. Ἀλλὰ ὑπὸ τὰ ράκη τοῦ ξενισμοῦ λάμπει ἡ ἐλευθέρα Ἑλληνικὴ ψυχὴ.

Ἡ δημοτικὴ ποίησις τῆς Ζακύνθου διαφέρει κάπως τῆς ποιήσεως τῶν διαφόρων ἄλλων μερῶν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ὅτι ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ τώρα καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μάλιστα, πολὺ διαφορετικὰ ἦσαν τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα καὶ ὁ βαθμὸς τοῦ ἐξ-υγενισμοῦ.

Καθὼς ὅλα τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ τὰ τραγουδιὰ του εἶναι ἡ καθαρὰ καὶ ἀπλὴ ἔκφανσις τῶν συναισθημάτων του. Μακρὰν πάσης τεχντροπίας, μὲ τὴν φυσικὴν τῶν ἀπλότητα πλησιάζουσι θαυμασίως πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Εἶναι μικρὰ ἀριστουργήματα φέροντα μὲ ἀπαράμιλλον ἀπλότητα τὸ ἐνδύμα τοῦ ἀπροσποίητου πάθους, τῆς ἀληθοῦς λύπης, τῆς εἰλικρινοῦς χαρᾶς, τῆς ἀνυποκρίτου εὐχαριστήσεως. Εἶναι ἀληθές ὅτι κάποτε ἡ ἀπλότης τῶν δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἐντελὴς παιδική, ἀλλ' ἀκριβὴς ἡ ἀπροσποίητος ἀπλότης ἡ δυναμένη νὰ θεωρηθῇ ὡς τι κινόν, πλησιάζει πρὸς τὴν τελειότητα.

Εἰς τὴν διαύγειαν τῶν ὀλίγων στίχων ἐνὸς ὠραίου δημοικοῦ τραγουδιοῦ διαφαίνεται ἡ μεγάλη ψυχὴ τοῦ λαοῦ. Τὰ δικνέει μία αὖρα τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἐργάτου, τῆς πτωχῆς κόρης, τῆς φτωχῆς μάνας ποῦ θρηνεῖ.

Ἐν ἐκ τῶν ὠραίων δημοτικῶν τραγουδιῶν εἶναι τὸ ἀκόλουθον:

Ἡ Ἀρετὴ ἐδουλότανε σὺν κόρη στήν αὐλὴ τῆς
κι' ὁ γιὸς τοῦ κόντε ἐπέρασε σὸ μαῦρο καβελάρης.
Τὸ μαῦρο τον κοιτοκρατεῖ, τὴν κόρη χαιρετᾷ.
— Δυάξουσι, κόρη, δυάξουσι, κι' ἐμένα δὲν θυμᾶσι.
— Δυάξουμαι, κόντε, δυάξουμαι, κι' ἐσένας θυμᾶμαι.

(*) Τῶν ὠραίων δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς Ζακύνθου ἱκανὴν συλλογὴν εἶχεν ἀπαρτίσει ὁ ἀείμνηστος ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου Νικόλαος ὁ Κατραμῆς, ἀνὴρ λόγιος. Δυστυχῶς εἶνε ἄγνωστος ἡ τύχη τῆς συλλογῆς ταύτης, μήπω ἐκδοθείσης, ἡ ὁποία περιεῖχεν ἄσματα, παροιμίας, μυρολόγια, ναναρισμούς καὶ μύθους.

Ὁ ἔχω γραμμένο σὸ παπὶ καὶ σὸ ξυλόχτενό μου,
στήν πόντα τοῦ σαίτας μου ὁ ἔχω ὀλογραφιστόνε.
Κ' ἡ μάνα τοῦ τὴν ἄκουσε ἀπὸ τὸ παρεθύρι.

— Μωρὴ μὲ ποῖνε μιλεῖς, μὲ ποῖον κουβεντιζεῖς;
ἴσσε γάρθουν τ' ἀδρέφια σου, κι' ἂν δὲ σὲ μολογήσω,
κι' ἂν δὲν τὸ πῶ τοῦ Κωσταντῆ, γὰρ σὲ κουτσουμνίσω.

Νὰ κι' ἔρχονται τ' ἀδρέφια τῆς, τὴ σκάλα ἀνεβαίνουν
κι' ἡ μάνα τὸν ποῦ τς' ἀγορεύει τρέχει καὶ τς' ἀπαιτῆνε
— Μωρές, μὲ ἀδρεφὴ ἔχετε, κ' ἐκεῖνη γελασμένη;
— Μάνα καὶ ποῖος μᾶς τὴν γελᾷ, καὶ ποῖος μᾶς τὴν πλανᾷ;
— Ὁ γιὸς τοῦ κόντε τὴν γελᾷ κι' ἐκεῖνος τὴν πλανᾷ.

Ὁ ἔνας πιάνει τὸ σπαθί, ὁ ἄλλος τὸ κοντάρι
κι' ἐκεῖνος ὁ μικρο-Κωσταντῆς τοῦ κόβει τὸ κεφάλι
Ἀφόντες τὴ σκοτώσανε κάθονταί καὶ τὴν κλαῖνε.
— Τί θέλεις, Ἀρετοῦσα μου, τί ρούχα γὰρ σὺ βάλλω;
θέλεις τὰ βελουδένια σου ἢ τὰ μεταξωτά σου;
— Δὲν θέλω μήτε κόκκινα, μήτε τὰ βελουδένια,
μόνε θέλω τὰ ρούχα μου τὰ ματογυλισμένα;
κι' οὐλοῦνε περᾶστε με, κι' οὐλοῦνε διαβῆτε,
μ' ἀπὸ τοῦ κόντε τὴν αὐλὴ μὴν πᾶ γὰρ με διαβῆτε.
Δεσπέτο (*) τοῦ ἐκάμανε, κι' οὐλοῦνε τὴν περᾶσαν,
κι' ἀπὸ τοῦ κόντε τὴν αὐλὴ κοντὰ τὴν ἐπερᾶσαν.
Κι' ὁ γιὸς τοῦ κόντε ἐπρόβαλε ἀπὸ τὸ παρεθύρι.
— Τίνος εἶναι τὸ λείψανο καὶ τὸ παπαδοκέρι;
— Τῆς Ἀρετῆς ἢ τὸ λείψανο, τῆς Ἀρετῆς ἢ τὸ ξόδι,
ἐκείνης ὅπου ἀγάπησε κι' ὅπου ἔλεες γὰρ πάρη.

Χρυσὸ μαχαῖρι ἔβγαλε ἀπ' ἀργυρὸ θηκάρι,
μεσουρανὶς τὸ πέταξε καὶ στήν καρδιά του πάει.
Ἐπῆραν καὶ τοὺν βάλανε σ' ἓνα προσκεφαλάκι.
Ὁ γιὸς ἐβγήκε καλαμιά, ἡ γῆ καπαριστάκι.
Τ' ἀέρι κουνεῖ τὴν καλαμιά φιλεῖ τὸ κυπαρίσσι.

— Γιὰ ἰδέστε ἐσεῖς οἱ κόντηδες κι' οὐλο τ' ἀρχοντολόι,
π' ἂν δὲ φιλιῶνται ζωντανοὶ φιλιῶνται πεθαμμένοι.

Τὸ ὠραῖον καὶ σύντομον αὐτὸ τραγοῦδι ἐν τῇ τραγικῇ ἀπλότητι τοῦ ὁμοιάζει μὲ ἓνα ὀλόκληρον δράμα. Καὶ ἡ λύσις ἡ ὁποία τελειώνει εἰς ἓνα μικρὸν λυρικὸν ἀριστοῦργημα, ἀναμφισβητήτως εἶναι ἀνταξία τῆς ὅλης ὑποθέσεως.

Ἡ πρώτη πράξις τῆς ἐρωτικῆς αὐτῆς τραγωδίας ἀρχίζει μὲ δύο προσώπα, μὲ τὴν πτωχὴν κόρη, τὴν Ἀρετὴ, ποῦ ἐδουλότανε σὺν κόρη στήν αὐλὴ τῆς, καὶ μὲ τὸ γιὸ τοῦ κόντε, ποῦ ἐπέρασε σὸ μαῦρο καβελάρης. Καὶ ἐδῶ ἀρχίζει ἡ πρώτη σκηνή· ὁ γιὸς τοῦ κόντε παραπονεῖται ὅτι δὲν τὸν ἐνθυμεῖται ἡ ὠραία Ἀρετοῦσα Ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν καλλωπισμένην της καταγίνεται καὶ φροντίζει. Ἀλλ' ἐκεῖνη διαμχρτύρεται καὶ μία ὑπέροχος ἐξομολόγησις τῆς τὸν πείθει ὅτι πάντοτε καὶ παντοῦ εὐρίσκειται εἰς τὸν νοῦν τῆς.

— Δυάξουμαι, κόντε, δυάξουμαι, κι' ἐσένας θυμᾶμαι·
σ' ἔχω γραμμένο σὸ παπὶ καὶ σὸ ξυλόχτενό μου,
στήν πόντα τοῦ σαίτας μου ὁ ἔχω ὀλογραφιστόνε...

Τόση εἶναι ἡ ἀγάπη τῆς ὠραίας Ἀρετοῦσας ὥστε ἐνώνει εἰς πανθειστικὴν, εἰδωλολατρικὴν ἔκφρασιν ὅλα τὰ περὶ αὐτὴν καὶ κρατεῖ μίαν μυστικὴν συγκοινωνίαν μὲ τὴν ἐρωτευμένην ψυχὴν τῆς βλέπουσας εἰς ὅλα αὐτὰ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀγαπητοῦ

(*) Δεσπέτο· λέξις Ἰταλικῇ *dispetto* = περιφρόνησις

της, σὺ πάνι της, σὺ ξυλόχτενὸ της καὶ στήν πόντα τῆς σαήτος της.

Ἀλλὰ εὐθὺς μετὰ τὴν ἐξωτερικευσιν ὅλης αὐτῆς τῆς εὐτυχούς ἀγάπης ἐρχεται ὁ κακὸς δαίμων, ἡ φοβερὰ εἰμαρμένη, ἡ ὁποία μᾶς περιμένει πάντοτε εἰς μίαν γωνίαν τοῦ δρόμου τῆς ζωῆς μας καὶ παραδοκεῖ τὴν εὐτυχιστέραν στιγμὴν διὰ νὰ ἐπιπέσῃ ἐναντίον μας. Ὁ κακὸς δαίμων τῆς ὥραιας Ἀρετούσας προσωποποιεῖται εἰς τὴν μητέρα της... ποῦ τὴν ἄκουσε, ἀπὸ τὸ παραθύρι.

Ἐδῶ ἀρχίζει ἡ δευτέρα σκηνή. Πλήρης θυμοῦ ἡ μήτηρ, βλέπouσα ὅτι ἡ θυγάτηρ της, πτωχὴ κόρη, ἐρωτεύεται τὸ γιὸ τοῦ κόντε τῆς λέγει.

— Μωρὴ μὲ ποῖνε μιλεῖς, μὲ ποῖον κουβεντιάσεις;

Δηλαδή ἐσύ, ἡ πτωχὴ κόρη, ποῦ πρέπει νὰ ἐργασθῇς διὰ νὰ ζήσης, μὲ τὸ γιὸ τοῦ κόντε; Καὶ κατέπιν θήλουσα νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἀνέμοιον αὐτὸν ἔρωτα ἐξακολουθεῖ.

— Ἄσε νὰρθοῦν τ' ἀδρέφια σου, κ' ἂν δὲ σὲ μολογήσω, κ' ἂν δὲν τὸ πῶ τοῦ Κωσταντῆ, νὰ σὲ κουτσομνίσω...

Ἐτελείωσεν ἡ πρώτη πρᾶξις, καὶ τώρα ἀρχίζει ἡ δευτέρα.

Νὰ κ' ἐρχονται τ' ἀδρέφια της, τὴ σκάλα ἀνεβαίνουν κ' ἡ μάνα τὸν ποῦ τς ἀρροικᾷ τρέχει καὶ τς ἀπαντελεῖ.

Ἡ ἀφίξις τῶν ἀδελφῶν της, εἶναι τιμωρὸς διὰ τὴν Ἀρετοῦσαν. Εὐθὺς ἡ μήτηρ προδίδει τὸν ἔρωτα τῆς κόρης της, καὶ παρτρύνει τοὺς υἱούς της νὰ μὴν τὸν ἐπιτρέψουν ποτέ.

— Μωρές, μὲ ἀδρεφὴ ἔχετε, κ' ἐκεῖνη γελασμένη;

Ἐξεμάνησαν οὗτοι ἐπὶ τῷ ἀκούσματι ὅτι ἡ ἀδελφὴ των διασύρει τὴν τιμὴν των.

Ραγδαία τώρα ἐπέρχεται ἡ λύσις. Ἀρχίζει ἡ δευτέρα σκηνή. Χωρὶς πολλὰς σκέψεις, χωρὶς νὰ κάμουν οὐδεμίαν παρατήρησιν εἰς τὴν ἀδελφὴν των.

Ὁ ἕνας πίνει τὸ σπαθί, ὁ ἄλλος τὸ κοντάρι κ' ἐκείος ὁ μικρὸ — Κωσταντῆς τοῖς κόβει τὸ κεφάλι.

Μὲ δύο μόνον γραμμάς, ἀλλὰ καὶ μὲ πόσῃν ἔξαρσιν περιγράφει τὴν ἀδελφοκτονίαν.

Καὶ τώρα ἐρχεται ἡ μετάνοια καί,

...ἀφρόντας τὴν σκοτώσανε κάθονται καὶ τὴν κλαῖνε.

— Τί θέλεις, Ἀρετοῦσά μου, τί ρούχα νὰ σοῦ βάλω; θέλεις τὰ βελουδένια σου ἢ τὰ μεταξωτά σου;

Ἡ Ἀρετοῦσα ὅμως δὲν θέλει οὔτε τὰ κόκκινα μήτε τὰ βελουδένια. Θέλει νὰ ταφῇ μὲ τὰ ρούχα της τὰ ματοχυλισμένα, μὲ τὴν αἵγλην τοῦ θανάτου της. Καὶ ἡ μόνη χάρις τὴν ὁποίαν ζητεῖ εἶναι ἡ κηδεία της νὰ μὴ διέλθῃ ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ κόντε. Δὲν ἤθελεν ἡ πτωχὴ κόρη νὰ λυπηθῇ ὁ πλούσιος ἀγαπητικὸς των βλέπων τὸ λείψνον τῆς ἀγάπης του. Ἀλλ' ἡ θέλησίς της δὲν εἰσακούεται καί.

... ἀπὸ τοῦ κόντε τὴν αὐτὴ κοιτὰ τὴν ἐπεράσαν

Καὶ τώρα ἐπέρχεται ἡ θεία δίκη τιμωρὸς δι' ἐκεῖνον, ὅστις ἀκουσίως του ἔγινεν αἷτιος τοῦ φόνου τῆς Ἀρετούσας ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν της. Τιμωρεῖται μόνος του ὁ υἱὸς τοῦ κόντε. Εἶναι ἐν εἰδὺς αὐτοκτονίας. Εἶδε τὴν κηδεῖαν ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸ του καὶ ἠρώτησε τίνας εἶναι τὸ λείψανον.

= Τῆς Ἀρετῆς ν' τὸ λείψανον, τῆς Ἀρετῆς ν' τὸ ξόδι Ἐκεῖνος τότε,

Χρυσὸ μαχαῖρι ἔβγαλε ἀπ' ἀργυρὸ θηκάρι μεσουρανίς τὸ πέταξε καὶ στήν καρδιά του πάει.

Καὶ ἐδῶ τελειώνει μὲ σπαρχτικὴν ἀπλότητα ὅλον τὸ δράμα. Δύο στίχοι ἀρκοῦν διὰ τὸν ἄγνωστον ψάλτην τῆς Ἀρετούσας ὅπως θέσῃ τέρμα.

Τὸ δράμα ἐτελείωσεν. Ἀλλὰ ἐρχονται τρεῖς στίχοι ἀκόμη οἱ ὁποῖοι αἰρουν εἰς λυρικὴν ἔξαρσιν τὸ ἔργον αὐτό.

Ἡ Ἀρετοῦσα καὶ ὁ γιὸς τοῦ κόντε ἐτάφησαν μαζύ.

Ὁ νηὸς ἐβγήκε καλαμιὰ, ἡ νηὶ κυπαρισσάκι τ' ἀέρι κοντεῖ τὴν καλαμιὰ φιλεῖ τὸ καταρίοσι.

Καὶ τώρα ἐρχεται τὸ συμπέρασμα μὲ πόσον λυρισμὸν ὅμως.

— Γὰ ἰδέστε ἐσεῖς οἱ κόντηδες κ' οὐλο τ' ἀρχοντολόι π' ἂν δὲν φιλιούνται ζωιανοί, φιλιούνται πεθαμένοι.

Καὶ ὁ τάφος ὁ ἱσοπεδῶνων πᾶσαν διαφορὰν κοινωνικῆς βαθμίδος ἡ πνευματικῆς ἀναπτύξεως ἤνωσε τοὺς δύο ἐρωμένους.

Τὸ μικρὸν αὐτὸ τραγοῦδι δικαιοῦμεθα νὰ τὸ ὀνομάσωμεν ἀθάναντον. Εἶναι αἰώνιον μνημόσυνον διὰ τὴν Ἀρετοῦσαν, τῆς ὁποίας ἡ μνήμη μένει ἀθάνατος εἰς αὐτὸ τὸ καλλιτέχνημα, ἐνῶ ὁ ψάλτης μένει ἄγνωστος.

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

Ο ΠΕΡΑΣΜΕΝΟΣ ΚΑΙΡΟΣ

(Lennaüs)

Σκύβοντας χαμηλὰ θλιμμένη
Ἡ ὠχρὴ βραδνὰ μᾶς ἄφηκε.
Σὲ μιὰ ἡσυχία νεκρωμένη
Πάλι μιὰ ἡμέρα ἐπέρασε.

Ψηλὰ πετᾶνε στὸν ἀέρα
Ἀνάλαφρα τοῦ βραδνοῦ σύννεφα
Στεφάνι γιὰ τὴ νεκρὴ ἡμέρα
Στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ ἀρμαθιάζονται

— Ὑμερῶν θαμένων κοιμητῆρι,
Ὡ ἐσύ, Καίρὲ ποῦ ἐπέρασες,
Κάθε καρδιά σ' ἐσὲ θὰ γύρη,
Μαζὴ ὁ καῦμός της ἡ εὐτυχία της.

ΑΓΙΣ ΘΕΟΣ

